

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ВАД МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Печериця Н.М.

Харківська державна академія культури, м. Харків, аспірантка

SOCIAL AND EDUCATIONAL CORRECTION OF DEFECTS OF INTERPERSONAL INTERACTION AMONG STUDENT YOUTH: PROBLEM STATEMENT

Pecherytsia N.M.

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv city, graduate student.

АНОТАЦІЯ

Наведено огляд наукових праць, у яких досліджено проблеми молоді. Розкрито значення студентської молоді, як специфічної соціальної групи в процесі розвитку суспільства, описано роль міжособистісної взаємодії в студентському середовищі, перелічено вади міжособистісної взаємодії в студентській молоді, що негативно впливають на процес розвитку соціальності, обґрунтовано необхідність застосування соціально-педагогічної корекції з метою виправлення чи зменшення негативного впливу вад міжособистісної взаємодії.

ABSTRACT

It has been made the review of scientific papers that have studied the problems of youth. It has been discussed the importance of students, as a specific social group in the development process of society, it has been described the role of interpersonal interaction among students, it has been specified the defects of interpersonal interaction of students that have a negative impact on the development of sociality, it has been justified the necessity for social and educational correction use with the aim to correct or reduce the negative impact of defects.

Ключові слова: вади міжособистісної взаємодії, студентська молодь, соціально-педагогічна корекція.

Keywords: defects of interpersonal interaction, students, social and pedagogical correction.

Постановка проблеми. Сучасна соціокультурна ситуація торкнулася всіх сфер життя людини і вона водночас, безпосередньо пов'язана з міжособистісною взаємодією людей різних соціальних груп в Україні. Основним завданням системи вищої освіти є соціальне виховання молоді, як ініціативної, самостійної, творчої, соціально активної та відповідальної, яка на високому рівні може вирішувати професійні, економічні, політичні, соціальні проблеми розвитку суспільства. Як відомо, істотний соціалізуючий вплив здійснює середовище, в якому перебуває особистість. Мікросоціальне середовище студентської молоді є потужним фактором її соціального розвитку. Значну роль у цьому процесі відіграє встановлення позитивних міжособистісних взаємовідносин у студентській молоді. Недоліки міжособистісної взаємодії студентів загрожують не лише негативному соціальному розвитку молоді, що готується керувати суспільством, але й її професійному становленню. Саме тому пріоритетним на сучасному етапі розвитку суспільства є вирішення проблеми соціально-педагогічної корекції вад міжособистісної взаємодії студентської молоді. Оскільки гармонійний соціальний розвиток особистості, зокрема її успішне професійне становлення, залежить не лише від здобутих у процесі навчання фахових знань, але й ефективною міжособистісної взаємодії у студентській групі.

Аналіз останніх дослідження та публікації.

Серед соціальних педагогів, котрі вивчали проблеми молоді, відзначимо: О. Безпалько, І. Зверева, проблеми студентської молоді: С. Савченко, В. Штифурак. Крім того, розвиток соціальності студентської молоді характеризували: Н. Максимовська, О. Хендрик та ін.

Аспекти міжособистісної взаємодії вивчали такі науковці як: С. Головін, В. Засименко, Н. Казарінова, В. Куніцина, В. Погольша; психологію міжособистісних та міжгрупових взаємин – В. Агєєв, І. Бех, Л. Гозман, І. Попович; проблеми міжособистісної взаємодії у студентському середовищі – К. Альбухонова-Славська, В. Іванова, М. Михайльченко, В. Шинкарук та ін.

Науково-методичні засади профілактично-корекційної роботи розглядали Б. Алмазов, С. Белічева, І. Дубровіна, Е. Ейдемільер, А. Капська, Ю. Клейберг, І. Козубовська, А. Макаренко, В. Оржеховська, В. Татенко, Т. Титаренко, С. Шацький, Л. Шнейдер; теоретичного обґрунтування корекційної діяльності соціального педагога – Є. Бондаревська, В. Бочарова, Б. Вульф, І. Литвинов, А. Мудрик, Л. Семенюк, А. Тарасов.

Соціально-педагогічну корекцію різних об'єктів соціально-педагогічної діяльності в різних закладах вивчали в кандидатських дисертаційних дослідженнях Т. Гніда (вади важковиховуваних уч-

нів молодшого шкільного віку), Н. Заварова (агресивну поведінку підлітків у закладах соціальної реабілітації), В. Носенко (вади особистісного розвитку підлітків зони ризику), Т. Окушко (девіантну поведінку підлітків у позашкільних навчальних закладах), Н. Сейко (девіантну поведінку дитини в контексті християнської моделі моральності), Г. Товканець (відхилення поведінки важковихованих учнів молодшого шкільного віку засобами професійно-педагогічного спілкування). Проте соціально-педагогічна корекція вад міжособистісної взаємодії студентської молоді досліджено недостатньо.

Мета статті. Обґрунтувати актуальність проблеми корекції вад міжособистісної взаємодії в студентській молоді, соціально-педагогічними засобами.

Виклад основного матеріалу. Студентська молодь відіграє особливу роль у житті суспільства. Вона долучається до безпосередніх суспільних зв'язків та взаємовідносин є важливим джерелом розвитку суспільства загалом. Погоджуємося з думкою А. Рижанової, що особливе значення в соціокультурному розвитку будь-якої країни має студентство, яке належить до інтелігенції, особливо в інформаційному суспільстві, розвиток якого відбувається за умов інтенсивного продукування нового знання та інформації [9, с. 312]. У вітчизняній і зарубіжній науці міститься безліч визначень студентської молоді. Так, соціологи Б. Рубін і Ю. Колесніков ще в 70-і рр. XX ст. студентство зазначали: «соціальною групою в системі вищої освіти, що має свої специфічні особливості й підготовлена виконувати соціальні ролі інтелігенції» [11, с. 38]. Л. Рубіна описала студентство як «особливу суспільну групу, основною характеристикою якої є перехідний стан, що виявляється як на соціально-класовому, так і на особовому рівнях. Студентство об'єднує молодь приблизно одного віку і однакового рівня освіти, відмінну від інших соціальних груп формами організації життєдіяльності» [10, с. 20]. В. Лісовський, як і Б. Рубіна та Ю. Колесніков, розглядає студентство та визначає її роль в країні як «соціальну групу в соціальній структурі суспільства, яка за суспільним статусом належить до інтелігенції, є її резервом, призначена для занять висококваліфікованою працею в різних галузях науки, техніки, культури» тощо. [6, с. 24]. Дослідник аргументує, що навчальна діяльність у ВНЗ є засобом входження молоді в самостійне життя, її самореалізації. У своїх працях студентську молодь О. Ларміна визначає як «специфічну, соціально-професійну групу людей молодого покоління, що об'єднана виконанням спеціальних навчальних і соціально-підготовчих функцій, характеризується спільністю побуту, ціннісних орієнтацій і способу життя» [5, с. 96].

Отже, студентська молодь характеризується як специфічна соціальна група, наближена до інтелігенції, що безпосередньо долучено до системи суспільних відносин, має свої ціннісні орієнтації, погляди та може впливати на розвиток суспільства в цілому.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 28 грудня 2014 р. одним з основних завдань вищого навчального закладу є формування особистості завдяки патріотичному, правовому, екологічному вихованню, утвердженню в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах [4]. Таким чином, у системі вищої освіти значна увага приділяється соціальному вихованню молоді, що здійснюється безпосередньо в процесі соціальних відносин. Процес навчання у вищому навчальному закладі передбачає долучення студентської молоді до системи суспільних відносин. Невід'ємною особливістю соціальних відносин є міжособистісна взаємодія. Значну роль у процесі соціального становлення студента у вищому навчальному закладі відіграє студентський колектив та позитивна міжособистісна взаємодія в ньому.

І. Булах під міжособистісними взаєминами розуміє взаємозв'язки між людьми, що об'єктивно проявляються в способах взаємних впливів, які здійснюють люди один на одного в процесі сумісної діяльності і спілкування [1, с. 112]; М. Варій розглядає як систему настанов, орієнтацій, очікувань, стереотипів та інших диспозицій, через які люди сприймають і оцінюють один одного [2, с. 152]. На думку Н. Мухіної, міжособистісні взаємини – це суб'єктивні зв'язки і ставлення, які існують між людьми в соціальних групах; це система міжособистісних настанов, ціннісних орієнтацій, очікувань, які визначаються змістом спільної життєдіяльності людей [8]. Саме під впливом такої взаємодії і відбувається становлення особистості, її соціальний розвиток, зокрема формується соціальна активність будь-якої соціальної групи. Тому, узагальнюючи викладені вище трактування, під міжособистісними взаєминами, розглядатимемо систему зв'язків у соціальній групі, під впливом якої формуються ціннісні орієнтації, настанови, проявляється соціальна активність та громадянська позиція особистості.

Освіта у ВНЗ це процес, який забезпечує не тільки здобуття знань, а й подальший соціальний розвиток особистості, набуття індивідом необхідних для практики професійних навичок, формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей, як передумови подальшої самостійної професійної творчості; становлення інтелекту і стабілізацію рис характеру; зміна мотивації та всієї системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією [7]. Проте соціально-економічні, політичні ускладнення в Україні та послаблення узгодженого виховного впливу соціальних інститутів негативно відбиваються на мікрокліматі студентської групи. Кожен з її членів має власний соціальний досвід, політичні вподобання, що обов'язково відображаються на зіткненні різних точок зору, інтересів, соціальних цінностей і може провокувати молодь, якій притаманний юнацький максималізм, до негативної, навіть девіантної поведінки.

Складно сформувати конструктивну міжособистісну взаємодію, якщо в студентському середовищі проявляються вади. Найпоширенішими в студентському середовищі є такі міжособистісні вади: інтолерантність, кібермобінг, соціальна байдужість, агресивність, авторитарний стиль спілкування, третирування, схильність до наклепів, злостивість, мстивість, опір, зневага, антигромадська спрямованість, обман, упереджене ставлення. Такі вади міжособистісної взаємодії, засвоєні особистістю під час навчання у ВНЗ, можуть позначитися на її соціальному становленні, призвести навіть до професійної деформації в майбутньому.

Однак саме випускники ВНЗ мають бути елітою суспільства, відповідаючи не лише за соціальну якість власної професійної діяльності, але й демократичні соціокультурні перетворення в країні. Тому корекція вад міжособистісної взаємодії в студентській молоді забезпечує поступовість їхнього позитивного соціального, зокрема і професійного, розвитку.

Як зазначає Н. Заверико, «корекція» активно досліджується в сучасній науковій літературі, зокрема у сфері соціальної педагогіки (М. Галагузова, О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська); спеціальної педагогіки (С. Гончаренко, І. Підласий), корекційної педагогіки (Т. Нікуленко, І. Підласий), психології (О. Степанов та ін.), соціальної роботи (В. Курбатов, Е. Холостова), де визначається як:

- виправлення, часткове виправлення або змінення;
- виправлення, усунення, подолання недоліків чи порушень, вад психічного або фізичного розвитку;
- виправлення (часткове або повне) вад психічного або фізичного розвитку дітей, порушення тієї чи іншої психічної функції в дорослих;
- активна робота практичного психолога чи інших спеціалістів спрямована на подолання чи послаблення вад психічного або фізичного розвитку, порушення тої чи іншої психічної функції;
- здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку й поведінці, схильності до залежності та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;
- система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на забезпечення процесу і досягнення успішного результату в соціальному розвитку особистості. Таке активне застосування зумовлене особливостями, з одного боку, змістовної сутності самого корекційного процесу, а з іншого – функціями та напрями діяльності [3, с. 61].

У соціальній педагогіці «корекція» розглядається як система соціально-педагогічних засобів, спрямованих на виправлення або змінення недоліків соціального розвитку. Саме тому одним з головних завдань соціально-педагогічної діяльності є створення сприятливих умов у мікросоціумі для розвитку соціальних здібностей та самоактуалізації особистості.

Поділяємо думку Н. Заверико, що «соціально-педагогічна корекція – це система спеціальних педагогічних впливів, спрямованих на виправлення недоліків у поведінці, розвитку та соціалізації особистості» [3 с. 61]. Проте слід уточнити, що спеціальний педагогічний вплив має здійснюватися саме соціально-педагогічними засобами, які спрямовані на виправлення вад соціального розвитку особистості та недоліків її соціального середовища що, на наш погляд, точніше відображає сутність і напрями саме соціально-педагогічної корекції.

Крім того, перевагами соціально-педагогічної діяльності щодо корекції вад міжособистісної взаємодії студентської молоді є інтеграція корекційних зусиль не лише внутрішнього соціально-виховного середовища ВНЗ (які реалізують куратори, викладачі, керівники гуртків, спортивних секцій, заступники деканів, проректор з навчально-виховної роботи, психологи тощо), але й зовнішнього (представники соціальних служб, громадянських, медичних, правоохоронних організацій, мистецьких, дозвілєвих закладів тощо). Крім того, соціально-педагогічна діяльність покликана активізувати корекційний потенціал самих студентів (їх волонтерської діяльності, студентської групи, студентського самоврядування тощо).

Таким чином, особливого значення набувають вивчення та вирішення проблеми соціально-педагогічної корекції вад міжособистісної взаємодії в студентських групах, що забезпечує розвиток соціальності особистості та сприятиме професійно-комунікативному становленню майбутнього фахівця.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, студентська молодь посідає значне місце в процесі розвитку суспільства є одним з найвпливових соціальних інститутів, який сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, соціальної активності, професійному становленню особистості в ВНЗ. Від того, в якому мікросоціальному середовищі перебуває студент, залежить те як впливатиме в майбутньому на процеси розвитку суспільства. Важливо встановити конструктивну міжособистісну взаємодію в студентській групі. Хоча під впливом сучасних суспільних, політичних, економічних перетворень в країні спостерігається руйнація позитивних уявлень про міжособистісну взаємодію. У студентському середовищі проявляються такі вади міжособистісної взаємодії: інтолерантність, кібермобінг, соціальна байдужість, агресивність, авторитарний стиль спілкування, третирування, схильність до наклепів, злостивість, мстивість, опір, зневага, антигромадська спрямованість, обман, упереджене ставлення, що негативно впливають на соціальний розвиток і професійне становлення сучасної студентської молоді. Зменшити негативний прояв таких вад можливо в процесі соціально-педагогічної корекції. Тому перевагою соціально-педагогічної діяльності щодо корекції вад міжособистісної взаємодії є інтеграція зусиль не лише внутрішнього, але й зовнішнього соціально-виховного середовища ВНЗ та активізації корекційного потенціалу студентської молоді.

Подальшого дослідження потребують питання детального аналізу основних вад міжособистісної взаємодії студентської молоді, які негативно впливають на соціальний розвиток молоді, та складові їх соціально-педагогічної корекції в навчально-виховному процесі ВНЗ.

Література

1. Булах І. С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів / І. С. Булах, Л. В. Долинська. - Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. - 114 с.
2. Варій М. Й. Психологія особистості / М. Й. Варій. - Київ: Центр учбової літератури, 2008. - 216 с.
3. Заверико Н. В. Соціально-педагогічна корекція: розвиток поняття в історичній перспективі / Н. В. Заверико. // Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - С. 60-64.
4. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. - 2014. - Режим доступу - [Закон України «Про вищу освіту» - Законодавство України](#).
5. Лармин О. В. Искусство и молодежь: эстетические очерки / О. В. Лармин. - Москва : Молодая гвардия, 1980. - 191 с.
6. Лисовский В. Т. Личность студента / В. Т. Лисовский, А. В. Дмитриев. - Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1974. - 183 с.
7. Мацокін А. П. Теоретичні основи управління процесом соціалізації студентської молоді [Електронний ресурс] / А. П. Мацокін - Режим доступу - А. П. Мацокін, аспірант кафедри соціальної та гуманітарної політики ХарРІ НАДУ.
8. Мухіна Н. О. Основні напрями теорій міжособистісних взаємин особистості [Електронний ресурс] / Н. О. Мухіна - Режим доступу - Мухіна Н. О. Основні напрями теорій міжособистісних взаємин особистості.
9. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : дис. докт. : 13.00.05 Соціальна педагогіка / А. О. Рижанова - Харків, ХДАК 2005. - 456 с.
10. Рубина Л. Я. Советское студенчество : социологический очерк / Л. Я. Рубина. - Москва, 1981. - 163 с.
11. Рубин Б. Г. Студент глазами социолога / Б. Г. Рубин, Ю. С. Колесников. - Ростов-на-Дону, 1968. — 121 с.